

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОЇ ОСВІТИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ (на прикладі кращих вищих навчальних закладів світу та України)

Європейський комісар з досліджень інновацій на науки Майре Гогхеган-Куїнн говорить, що зараз було б немисливо перестати інвестувати в науку. Вона оголосила про виділення в 2013 році приблизно 9 млрд доларів на наукові проекти, які мають бути направлені на фінансування 16000 європейських університетів, дослідницьких команд та приватних компаній. Для того, щоб європейські країни змогли гідно конкурувати в галузі безпеки життя, енергетики та цифрових технологій на міжнародному рівні, необхідно створити мільйон нових робочих місць у сфері наукових досліджень.

А за даними Організації економічного співробітництва та розвитку, за час економічної кризи 2012 року 11 млн чоловік втратили роботу, значна частка з них – в Україні. Особливо постраждали низькокваліфіковані працівники та з низьким рівнем вищої освіти, отриманої у ВНЗ України. Тому актуальність цієї статті не викликає сумніву, адже у ній запропоновано нову сучасну світову методологію та шляхи забезпечення якісної освіти в Україні на прикладі кращих ВНЗ світу.

США, Європа та країни з економікою, що швидко розвивається, такі як Китай, вкладають все більше грошей у дослідження у сфері високих технологій та інновацій. Почали частіше надходити повідомлення на кшталт «Китай випередив Японію за обсягами свого валового національного продукту» (весна 2010 р.), «Обсяг експорту Китаю до країн Європейського Союзу перевищив відповідний показник США» та ін. [1].

На думку автора, головними причинами цього явища стали освітні зміни в Китаї, основа яких – успішне і тривале зростання економічного потенціалу країни. За даними ЮНЕСКО, в Китаї у 1999 році навчалося 6,3 млн студентів, а в 2005–2006 н. р. вже 23,4 млн студентів [2].

Керівництво Китаю почало думати над тим, щоб поєднати це кількісне розширення із забезпеченням світової якісної освіти. Уряд Китаю найбільше переймався місцем своїх закладів у світовому рейтингу, а цих рейтингів не робили ані в США, ані в інших країнах. Зробив спочатку високий рівень доуніверситетської підготовки. У

Китаї школярі приходять до школи до 6:30 ранку, а йдуть о 8–9 годині вечора. Вони концентруються на вивченні точних, природничих наук і математики [1].

«Ми повинні запитати себе, чи готові школярі в європейських країнах так багато працювати, – сказала Європейський комісар з досліджень, інновацій та науки Майре Гогхеган-Куїнн. – Тому у нас є конкуренти, і ми повинні бути з ними на рівних. У країнах ЄС повинні зрозуміти, що економіка, заснована на знаннях, – це економіка, яка приведе до створення нових робочих місць у майбутньому. Це область, в яку необхідно інвестувати».

Саме тому рушійною силою розвитку будь-якої країни є високоінтелектуальна еліта та високопрофесійні працівники. Через це у світі у 2004 р. навчалося близько 130 млн студентів у вищих навчальних закладах (ВНЗ), тоді як у 1991 р. кількість студентів становила лише 68 млн [3].

За прогнозами експертів, населення Європи у віці 15–29 років до 2020 року зменшиться на 10 % з 90 до 81 млн [4]. Україна теж належить до країн демографічного ризику. Демографічний спад і поступове зменшення населення працездатного віку, особливо молоді, матиме прогнозовані негативні економічні наслідки. Тому посилюється міжнародна конкуренція за талановиту перспективну молодь.

Питання моніторингу якості освіти на державному рівні, пов'язані з процесами розроблення механізмів забезпечення якісної сучасної освіти, розглянуті і проаналізовані у дослідженнях О. Андрюшиної, В. Брюховецького, О. Байназарової, Т. Волобуєвої, І. Зварича, Г. Козлакової, О. Локшиної, О. Ляшенко, Т. Лукіної, В. Луначенка, О. Оніщенко, Л. Тарасюка, С. Хайтуна та ін.

Метою статті є дослідження вітчизняного та закордонного досвіду якості освіти та обґрунтування пропозицій щодо покращення якості освіти в Україні з урахуванням і закордонного досвіду.

Проведення моніторингових досліджень на кожному рівні має окремі, чітко визначені цілі, завдання і мету. *Із зарубіжного досвіду цікавою є освіта в Японії: як секрет небаченого прориву.* Над загадкою Японії, Китаю та Південної Кореї вже багато років ламають голови фахівці з історії, економіки та соціології. Що допомогло цим країнам

здійснити небачений в історії прорив, у галузі високих технологій стати лідером у виробництві роботів, комп'ютерів та різних приладів з електронікою? *Освіта в Японії – це культ, який підтримується родиною, суспільством та державою.* В Японії біля 600 університетів, включаючи 425 приватних. Загальна кількість студентів близько 2,5 млн. осіб. У середньому в одному університеті навчається 4167 студентів. В одному із стародавніх та престижних учбових закладів Японії Токійському університеті разом із слухачами магістратури та докторантури загальна чисельність студентів досягає 10 тис. осіб. Серед них 2 тис. – іноземці, є і декілька російських студентів, які вивчають головним чином математику. Та найважливіше, що викладають та займаються різного роду допоміжною діяльністю в університеті 8 тис. викладачів й адміністративних робітників, тобто на кожного студента престижного університету в Японії – 0,8 викладача та адмінробітника [5].

В Японії вища освіта є обов'язковою, і вона наче об'єднана із загальною системою професійної освіти. Система вищої освіти включає в себе наступні заклади освіти: університети повного циклу (4 роки), університети прискореного циклу (2 роки), професійні коледжі та технічні інститути. Японські коледжі за статусом можуть бути прирівняні до українських технікумів. Вони поділяються на молодші, технологічні та коледжі спеціальної підготовки. Молодших коледжів нараховується біля 600, які пропонують дворічні програми підготовки в галузі гуманітарних, природничих, медичних та технічних наук. Молодші коледжі на 90 % приватні і дуже популярні серед молоді. Кількість бажаючих вступити до них щорічно в 3 рази перевищує кількість місць. Біля 60 % коледжів призначені тільки для жінок. В технологічних коледжах вивчають електроніку, машинобудування та інші дисципліни. Випускники таких інститутів (коледжів) влаштовуються на роботу у фірми та дослідні центри, пов'язані з розробкою нової сучасної технології та ноу-хау.

Термін навчання у всіх університетах Японії – 4 роки. Медики, стоматологи та ветеринари навчаються на 2 роки довше та із закінченням навчан-

ня отримують ступінь бакалавра (Gakushi). Кращі випускники, які виявили здібності до дослідницької роботи, можуть продовжити навчання на ступінь магістра (Shushi) ще 2 роки. Ступінь доктора філософії (Hakushi) вимагає вже 3 роки навчання для магістрів чи 5 років для бакалаврів.

Цікавим є міжнародний досвід освіти в Британії, що здобула славу однієї з найкращих у світі. Вважають, що якість британської освіти тримається на «трьох китах»: чудове оснащення шкіл та вищих навчальних закладів, інноваційність освітніх технологій та відмова від пасивної системи на користь активної самостійної роботи [6]. До того ж, найстаріші університети Оксфорда (1096 р.) і Кембриджа (1284 р.) й досі залишаються міжнародними центрами освіти.

Таким чином, міжнародні дослідження з моніторингу якості освіти переконливо свідчать, що якість підготовки фахівців у ВНЗ суттєво залежить від доуніверситетської освіти.

Зміни у якості національної освіти у ВНЗ відчувають і абітурієнти за вступною кампанією 2011–2012 рр. І цей перелік не суттєво відрізняється від рейтингу навчальних закладів, які користуються найбільшим попитом серед загальної маси вступників. Так, перше місце популярності серед ВНЗ у 200-бальників посідає КНУ ім. Шевченка (644 заяви), друге – НУ «Києво-Могилянська Академія» (512 заяв), третє – Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» (381 заява), що наведено в таблиці 1 [7].

Топ-10 ВНЗ за студентські квитки, у яких змагалось найбільше учасників вступної кампанії 2011 р., наведено в таблиці 2.

Отже, кращих студентів із 200 балами в Україні у 2011 р. отримали наступні ВНЗ (у % до кількості заяв): на першому місці Національний університет «Києво-Могилянська Академія» – 0,0442 %; на другому місці Київський національний університет ім. Т. Шевченка – 0,0298 %; на третьому місці Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» – 0,0173 %; на четвертому місці Львівський національний університет ім. І. Франка – 0,0148 % та на п'ятому місці КНЕУ ім. В. Гетьмана – 0,0143 %.

Таблиця 1

Найбільш популярні ВНЗ серед 200-бальників в Україні

644 заяви	КНУ ім. Т. Шевченка
512 заяв	НУ «Києво-Могилянська Академія»
381 заява	НТУУ «Київський політехнічний інститут»
357 заяв	Львівський національний університет ім. І. Франка
252 заяви	КНЕУ ім. Гетьмана

Примітка: громадське спостереження за вступною кампанією 2011 р. здійснювалося Громадською мережею «ОПОРА» за підтримки Освітньої Програми Міжнародного фонду «Відродження» та Програми сприяння незалежному тестуванню в Україні й захисту прав абітурієнтів.

Таблиця 2

ТОП-10 ВНЗ України за кількістю заяв від абітурієнтів у 2011 р.

№ з/п	Назва університетів	Кількість заяв
1	Національний ун-т «Львівська політехніка»	25922
2	Львівський нац. ун-т ім. І. Франка	24044
3	Національний авіаційний ун-т	23870
4	НТУУ «Київський політехнічний ін-т»	22007
5	Київський національний ун-т ім. Т. Шевченка	21595
6	КНЕУ ім. В. Гетьмана	17684
7	Дніпропетровський нац. ун-т ім. О. Гончара	14759
8	Київський нац. торговельно-економічний ун-т	14414
9	Національний педагогічний ун-т ім. М. Драгоманова	14326
10	Національний ун-т «Києво-Могилянська Академія»	11591

У подальшому ефективність підготовки фахівців у ВНЗ залежить від забезпеченості кваліфікованих учених кадрів: професорів і докторів наук, доцентів і кандидатів наук, практичного досвіду роботи на підприємствах та в науково-дослідних установах відповідної галузі чи спеціальності, яку викладач читає. Про те, що більшість наших вітчизняних університетів перестали бути місцем створення нових знань, говориться вже відкрито [9].

На думку В. Ковтунця, в Україні є ВНЗ, які можуть увійти в світові рейтинги, і є вчені, які регулярно публікують свої праці у виданнях, що читають їх зарубіжні колеги. «Разом з тим, в Україні діючим Законом України «Про вищу освіту» встановлений надто високий показник учбового навантаження на викладачів – 900 годин на рік», – зазначає викладач НУ «Києво-Могилянська Академія» Інна Совсун. Для порівняння: у Європі цей показник складає 200–300 годин.

Весь науково-викладацький склад ВНЗ можна умовно поділити на три категорії:

- 1) основний штатний персонал, що до нього належать особи, для яких науково-викладацька діяльність у цьому ВНЗ є основним місцем роботи;
- 2) персонал, який працює на умовах штатного сумісництва – це викладачі, для яких науково-викладацька робота не є основним місцем роботи;
- 3) персонал, який бере участь у навчальному процесі на умовах погодинної оплати праці.

Штатні основні викладачі ВНЗ зазвичай працюють на повну ставку. До цієї категорії належать як досвідчені науково-педагогічні кадри (професори та доктори, доценти та старші наукові співробітники і кандидати наук), так і молоді викладачі.

Другу категорію складають, як правило, науковці та виробничники Національної академії наук України, науково-дослідних інститутів, провідних підприємств і організацій. До недоліків за-

лучення фахівців цієї категорії належить невисока мотивація педагогічного самовдосконалення. Проте ці викладачі на своєму місці займаються актуальними дослідженнями та розробками і спроможні передати свій багатий досвід студентській молоді, а це особливо важливо сьогодні, коли часто немає повноцінної літньої практики студентів на сучасних підприємствах.

Третю категорію викладацького складу ВНЗ визначають працівники цього та інших вищих навчальних закладів, коли зазначених осіб не можна чи недоцільно оформляти на умовах штатного сумісництва, наприклад, через невеликий обсяг педагогічного навантаження.

Національний моніторинг якості освіти ВНЗ в Україні авторами статті запропонований вперше за критерієм наявності професорів і докторів наук в конкретному ВНЗ освіти, який наведено в таблиці 3.

Аналіз таблиці 3 свідчить, що перші 3 сходинки наведеного рейтингу займають ВНЗ з досить невеликою кількістю студентів, але досить відомі як в Україні, так і за її межами.

Так, перше місце серед ВНЗ України, де відсоток професорів та докторів наук на 1 студента найвищий – 0,15 %, займає Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського, на другому місці з показником 0,0613 % – Львівська національна музична академія ім. М. В. Лисенка; на третьому місці Національна металургійна академія України (м. Дніпропетровськ) – 0,0608 %; на четвертому – Національний університет «Києво-Могилянська Академія» – 0,0310 % і на п'ятому місці – Тернопільський державний медичний університет ім. І. Я. Горбачевського – 0,0273 %.

У десятці найкращих ВНЗ України за критерієм, де відсоток професорів і докторів наук на 1 студента найвищий, а кількість студентів перевищує 10000, два відомі мега-університети, такі як:

Таблиця 3

Найкраща десятка ВНЗ України за критерієм, де відсоток професорів, докторів наук на 1 студента найвищий

Місце	Назва ВНЗ	Наявність проф., докт. наук у ВНЗ*	Кількість студентів у ВНЗ*	Відсоток проф. та докт. наук на 1 студента
1	Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського	178	1186	0,1500
2	Львівська національна музична академія ім. М. В. Лисенка	46	750	0,0613
3	Національна металургійна академія України (Дніпропетровськ)	73	1200	0,0608
4	Національний університет «Києво-Могилянська Академія»	105	3382	0,0310
5	Тернопільський державний медичний університет ім. І. Я. Горбачевського	82	3000	0,0273
6	Львівська національна академія мистецтв	23	902	0,0255
7	Вищий державний навчальний заклад України «Українська медична стоматологічна академія (Полтава)	84	3500	0,0240
8	Академія адвокатури України	40	1800	0,02222
9	Національний університет біоресурсів і природокористування України	222	14049	0,0158
10	Національний гірничий університет (Дніпропетровськ)	179	11791	0,0152

Примітка: дані взяті із «Довідника. Усе для абітурієнта 2009–2010». – К.: Вид. «Майстер-клас», 2009, вип. 14 – 672 с. (рекомендований МОН України).

Національний університет біоресурсів і природокористування (9 місце) – 0,0158 % та Національний гірничий університет (10 місце) – 0,0152 %.

Прикро, але за цим критерієм і рейтингом з першої десятки Консолідованого рейтингу ВУЗів України за 2011 р. відсутні 9 найвпли-

вовіших університетів, окрім Національного університету «Києво-Могилянська Академія». Не менш цікавим є ТОП-10 ВНЗ України за критерієм, де відсоток доцентів та кандидатів наук на 1 студента найбільший, що досліджений авторами і представлений у таблиці 4.

Таблиця 4

Найкраща десятка ВНЗ в Україні за критерієм, де відсоток доцентів та кандидатів наук на 1 студента найбільший

Місце	Назва ВНЗ	Наявність доц. та канд. наук у ВНЗ*	Кількість студентів у ВНЗ*	Відсоток доц. та канд. наук на 1 студента
1	Львівська нац. музична академія ім. М. В. Лисенка	111	750	0,1480
2	Вищий державний навч. заклад України «Українська медична стоматологічна академія» (м. Полтава)	444	3500	0,1268
3	Тернопільський державний медичний ун-т ім. І. Я. Горбачевського	271	3000	0,0903
4	Кременчуцький національний ун-т ім. М. Остроградського	400	4630	0,0864
5	Буковинський державний медичний ун-т (м. Чернівці)	282	3500	0,0805
6	Національний ун-т «Києво-Могилянська Академія»	260	3382	0,0768
7	Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського	86	1186	0,0725
8	Львівська національна академія мистецтв	65	902	0,0721
9	Академія внутрішніх військ МВС України (м. Харків)	120	1690	0,0710
10	Львівська державна фінансова академія	85	1200	0,0708

Аналіз таблиці 4 свідчить, що більш високий відсоток учених доцентів та кандидатів наук на 1 студента ВНЗ повторюється з таблицею 3 для наступних університетів: Тернопільський державний медичний ун-т ім. І. Я. Горбачевського, Національний ун-т «Києво-Могилянська Академія», Львівська нац. музична академія ім. М. В. Лисенка, Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського.

№3 / березень / 2013

Виконані дослідження у двох останніх таблицях, як і інші наукометричні методи, мають ймовірно подання і є статистичним. Але в якості індикатора береться не число «символів» – «кількість рейтингів», як це визначалося в попередніх моніторингах, а більша ємність, бо прив'язана до одного знаменника, тобто до одного студента ВНЗ. Адже саме студент отримує якісну освіту у ВНЗ від викладача – професора, доктора наук, доцента, кандидата наук,

і це має дуже суттєве значення щодо якості освіти.

Тільки долю науки і вищої освіти треба вирішувати не на засіданнях уряду чи в кабінетах державних службовців, наполягає В. Ковтунець – «це можуть зробити тільки самі вчені, праця яких визнана у світі; таких небагато, але вони в Україні ще є» [8]. Наука перетворюється сьогодні у безпосередньо продуктивну міць суспільства. Реалізація досягнень науки забезпечує в розвинутих країнах до $\frac{3}{4}$ приросту національного продукту. Існують різноманітні визначення наукометрії. Так, В. В. Налімов і З. М. Мульченко визначають: «наукометрія – кількісні методи вивчення науки інформаційного процесу». Б. Я. Брусиловський пропонує визначати наукометрію як «математичні коректні методи вивчення науки» [10].

На нашу думку, віднесення до наукометричних лише кількісних методів аналізу науки, як це

роблять і деякі інші автори, не зовсім є виправданим, оскільки в цьому випадку наукометричні методи аналізу науки дорівнюють соціологічним методам виміру, психометричним та ін. Крім того, який не визначений термін наукометрії не дозволяє відокремити її від математичного моделювання науки чи від теорії прийнятих рішень, ускладнює постановку завдань для наукометричних досліджень. Тому й має сенс, наприклад, для дослідження науки з якості освіти виділити особливу дисципліну – наукометрію, що повинна виявляти об'єктивні кількісні та якісні закономірності.

Наукометричними виявляються, без сумніву, число вчених, число викладачів без ступеню, загальна кількість викладачів та вчених у ВНЗ, число студентів у ВНЗ, а їх відношення певною мірою визначає і якість освіти. Найкраща десятка ВНЗ України за цим критерієм наведена в таблиці 5.

Таблиця 5

Перелік найкращих ВНЗ України за критерієм, де відсоток викладачів, учених та науковців до кількості студентів у ВНЗ найвищий

№ з/п	Назва ВНЗ України	Кількість викладачів, вчених у ВНЗ*	Кількість студентів у ВНЗ*	Відсоток викладачів та вчених у ВНЗ до кількості студентів ВНЗ
1	Національна металургійна академія України (м. Дніпропетровськ)	1132	1200	0,94333**
2	Лвівська нац. академія мистецтв	287	902	0,308204
3	Тернопільський нац.-педагогічний ун-т ім. В. Гнатюка	842	3000	0,280666
4	Нац. ун-т «Києво-Могилянська Академія»	944	3382	0,279125
5	Нац. музична академія України ім. П. І. Чайковського	311	1186	0,26222
6	Буковинський державний медичний ун-т (м. Чернівці)	869	3500	0,248285
7	Кременчуцький нац. ун-т ім. М. Остроградського	1110	4630	0,239741
8	Київський нац. ун-т театру, кіно і телебачення ім. І. К. Карпенка-Карого	314	1331	0,235913
9	Академія внутрішніх військ МВС України (м. Харків)	398	1690	0,235503
10	Львівська державна фінансова академія	272	1200	0,22666

Примітки: *наведені дані використані з джерела «Довідник. Усе для абітурієнта. 2009–2010». – К.: Вид. «Майстер-клас», 2009. Вип. 14. – 672 с. (рекомендований МОН України).

**Саме такі дані Національної металургійної академії відповідають кращим закордонним університетам (для порівняння, Токійський ун-т Японії має загальну кількість слухачів магістратур і докторантур – 10000 чол., а кількість викладачів, учених у ВНЗ – 8000 чол., і цей відсоток складає – 0,8 %).

Існують й інші визначення наукометрії як якості освіти за кількістю винагород студентами ВНЗ державною та недержавною формою власності і за галузями. Аналіз розподілу винагород серед студентів ВНЗ 3 і 4 рівнів акредитації у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт з природничих, технічних та гуманітарних робіт у 2010–2011 навчальному році наведений у таблицях 6 та 7.

Як свідчать дані таблиці 6, найвища середня кількість нагороджених студентів мають кла-

сичні навчальні заклади з показником – 14,9 на 1 ВУЗ; на другому місці технічні заклади з показником 9,51; на третьому – економічні ВНЗ – 5,84. І в середньому за галуззю цей показник складає 5,53. Викликають занепокоєння ВНЗ недержавної форми власності, в яких кількість нагороджених студентів на 1 ВНЗ складає тільки 0,45. На думку авторів, до більшості ВНЗ недержавної форми власності у МОН молоді та спорту мають бути запитання як до якості підготовки таких наукових робіт, так і до якості освіти в цілому.

Таблиця 6

Характер розподілу нагород серед студентів ВНЗ за галузями у 2010–2011 н. р.

№ з/п	Назви ВНЗ	Кількість ВНЗ	Кількість нагороджених студентів	Середня кількість нагороджених студентів на 1 ВУЗ
<i>I. ВНЗ державної форми власності</i>				
1	Класичні навчальні заклади	29	432	14,9
2	Педагогічні та гуманітарні	31	161	5,19
3	Технічні	68	647	9,51
4	Економічні	25	146	5,84
5	Юридичні	6	31	5,17
6	Аграрні	21	93	4,43
7	Медичні	15	49	3,27
8	Культури та мистецтв	5	10	2
9	Фізичного виховання	4	11	2,75
10	Інші	30	68	2,27
У середньому за галуззю				5,53
<i>II. ВНЗ недержавної форми власності</i>		83	37	0,45
По Україні		317	1685	5,3*
<p>Примітки: 1. Дані використані із статистичної довідки Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт за 2010/2011 н.р. (Лист № 1.4/18-3970 від 12.12.2011 р. МОНМС України. – Інститут інноваційних технологій та змісту освіти).</p> <p>2. *У дійсності в Україні близько 817 ВНЗ, то середня кількість нагороджених студентів на один ВУЗ склдатиме близько $1685 : 817 = 2,06$.</p>				

Таблиця 7

Кращі ВНЗ в Україні за рейтингом

(відсоток кількості нагороджених студентів у 2011 р. до загальної кількості студентів у ВНЗ)

№ з/п	Назва ВНЗ України	Нагороджені студенти	Кількість студентів	Відсоток нагороджених студентів до загальної кількості студентів ВНЗ
1	Національна металургійна академія України (м. Дніпропетровськ)	10	1200	0,0083
2	Кременчуцький національний ун-т ім. М. Остроградського	38	4360	0,0082
3	Харківський національний автомобільно-дорожній ун-т	38	13430	0,0028
4	Сумський державний ун-т	59	22000	0,0027
5	Донецький національний ун-т	46	19941	0,0023
6	Донецький нац. технічний ун-т	38	17360	0,0022
7	Дніпропетровський нац. ун-т ім. О. Гончара	29	13370	0,0022
8	Нац. технічний ун-т «Харківський політехнічний інститут»	50	26000	0,0019
9	Харківський національний ун-т радіоелектроніки	21	11177	0,0019
10	Криворізький технічний ун-т	20	14000	0,0014
11	Буковинський державний медичний ун-т	5	3500	0,0014
12	Львівський нац. ун-т ветеринарної медицини та біотехнологій	5	4000	0,0013
13	Запорізький національний ун-т	17	13000	0,0013
14	Національний ун-т «Києво-Могилянська Академія»	4	3382	0,0012
15	Львівська нац. академія мистецтв	1	902	0,0011

Дослідження кращих ВНЗ України за нагородами Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт приведена до 1 студента конкретного ВНЗ. Наприклад, Національна металургійна академія України (м. Дніпропетровськ) має 10 нагороджених студентів, а кількість студентів у ВНЗ складає – 1200, то відсоток нагороджених студентів до загальної кількості студентів становить – 0,0083 (1 місце), на другому місці – Кременчуцький національний університет ім. М. Остроградського – 0,0082; на третьому – Харківський національний автомобільно-дорожній університет – 0,0028.

Якщо за загальною кількістю винагород, то слід зазначити, що саме ВНЗ-організатори мають найбільшу їх кількість: Сумський державний університет – 59, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» – 50 та Донецький національний університет – 46. Чесна конкуренція, внаслідок якої вибирають кращих із кращих – і це добре. Проте 40 % ВНЗ із 15 найкращих – це ВНЗ, де кількість студентів складає до 5 тис., а перші два місця займають саме такі ВНЗ, як Національна металургійна академія України та Кременчуцький національний університет ім. М. Остроградського, в яких навчаються 1200 студентів та 4360. До того ж лідерами винагород на 1 студента ВНЗ у 2011 р. стали в більшості, на жаль, не столичні ВНЗ України.

На думку автора, у наступні роки у вищій школі країни доцільно продовжувати стимулювати підготовку спеціалістів з міждисциплінарних напрямів, оскільки саме вони обумовлюють появу нових професій, скорочення термінів апробації та впровадження в практику професій майбутніх поколінь, а головне – вони забезпечують майбутньому спеціалісту професійну мобільність під час вступу до еволюційного ринку праці та включення у підприємницьку діяльність, суттєво поширюють функціональні процеси, які відбуваються в природі та суспільстві.

Про правильність цього напряму свідчить і досвід Великобританії, де частка студентів, які навчаються у напрямку «Міждисциплінарні науки» залишаються стабільно високою – у межах 10,5 – 11,3 % [11].

Застосовані системи якості освіти в Україні повинні коригувати з відповідними компонентами системи якості ЮНЕСКО, а саме: якість педагогічного персоналу; якість учбових програм (зміст навчання); якість студентів; якість інфраструктур (ресурси) та якість управління учбовими закладами.

Для визнання українських дипломів ВНЗ у світі в Україні повинна бути створення Рада з якості вищої освіти та регіональні Ради з фінансування вищої освіти, наприклад, за зразком Англії, Шотландії, Уельсу чи Північної Ірландії.

До Ради з якості освіти в Україні слід залучати закордонних експертів (фахівців, учених). Можливо, такий підхід забезпечить не лише дійсне підвищення якості освіти, але й належну прозорість та об'єктивність присвоєння університету статусу «національний», «дослідницький».

Україна крокує до Європи, де вищі стандарти якості освіти і якості життя. Відомо також, що філософія – це наука. В урядовому законопроекті «Про вищу освіту» в Україні (стаття 55) передбачено здобуття наукового рівня: доктора філософії та ще окремо доктора наук. По-перше, це не відповідає Європейському законодавству з вищої освіти, де визначений наступний рівень освіти: бакалавр, магістр, доктор філософії; по-друге, це намагання окремих урядовців і вчених вмонтувати «старий» Закон України «Про вищу освіту» в «новий», де залишається подвійний захист доктора.

Зразками вищої освіти в Україні є національні і дослідницькі університети, де поєднано навчання студентів з науковою роботою, залучення їх до участі у науково-дослідній роботі, наукових школах і навіть безпосередня участь студентів у проведенні фундаментальних досліджень. Певний досвід з цих питань має Національний університет «Києво-Могилянська Академія».

Державні дипломи, які надає Національний університет «Києво-Могилянська Академія» слугують, насамперед, свідченням тому, що їх володарі успішно опанували зміст відповідних програм і стандартів вищої освіти в Україні. Кваліфікація цих ВНЗ передбачає спроможність самостійно вирішувати проблеми, які виникають, та прилаштовуватися до умов нестабільного середовища.

Про високий рівень освіти в НУ «Києво-Могилянська Академія» свідчать консолідовані рейтинги ВНЗ України (за ЮНЕСКО, КОМПАС та Вебометрикс), де Києво-Могилянська Академія посідає 3 місце. Серед найкращих київських ВНЗ НУ «Києво-Могилянська Академія» посідає 3 місце. Крім того, цей заклад посідає 2 місце серед кращих класичних університетів в Україні. За інформаційним ресурсом «Освіта.ua» PhD програма НУ «Києво-Могилянська Академія» визнана як зразкова. Разом з тим, цей університет посідає 1 місце в оцінюванні соціальних та політичних наук в Україні.

Таким чином, постійне підвищення якості освіти в Києво-Могилянській Академії робить її одним із основних ньюз-мейкерів в Україні в галузі освіти.

ВИСНОВКИ

1. У статті запропоновано головні шляхи забезпечення якісної освіти у ВНЗ, які охоплюють усі стадії навчання – від відбору абітурієнтів до їх випуску ВНЗ.

2. Виконані дослідження переконливо свідчать, що якість освіти ВНЗ досягається не загальною кількістю студентів у ВНЗ, а, в першу чергу, співвідношенням загальної кількості викладачів, які мають вчену та наукову ступінь, пройшли стажування за фахом за кордоном або є членами Міжнародних академій, до загальної кількості студентів у ВНЗ.

3. Для визнання українських дипломів ВНЗ у світі автором пропонується створення Ради з якості вищої освіти із залученням до 50 % закордонних експертів (фахівців, учених).

Список використаної літератури:

1. Європа, США і Азія: суперництво в галузі знань // Сучасна освіта. – К. : 2012, № 5. – С. 26–27.
2. Коваль Т. Реакція вищої освіти Німеччини на ринково-рейтингові тенденції // Вища освіта України. – К. : 2012, № 1. – С. 87–92.
3. Пашков А. П., Нападівська Л. А. Якість професорсько-викладацького складу ВНЗ – запорука ефективної підготовки фахівців // Держава і регіони. – Запоріжжя : Класичний приватний ун-т, 2012, № 2. – С. 228–234.
4. Козієвська О. Загальні тенденції розвитку академічної мобільності у світовому та українському вимірах // Вища освіта України. – К. : 2012. – С. 99–107.
5. Образование в Японии: секрет невиданного прорыва // Сучасна освіта. – 2011. – № 12. – С. 28–29.
6. Оксфорд, Кембридж – витоки лідерства // Сучасна освіта. – 2011. – № 12. – С. 28–29.
7. Результати громадського спостереження за вступною кампанією 2011 року (1–10 серпня) // Сучасна освіта. – 2011. – № 9. – С. 24–25.
8. Вступна компанія – 2012: перші підсумки // Сучасна освіта. – К. : 2012. – № 9. – С. 22–23.
9. Оніщенко О. Коли в наші університети повернеться наука? // Дзеркало тижня. Україна. – К. : 2012. – № 1(49). – 14–20 січня. – С. 12.
10. Хайтун С.Д. Наукометрия. Состояние и перспективы. – М. : Наука, 1983. – 344 с.
11. Тарасюк Л. Н. Квалиметрические показатели высшего образования в Великобритании // Квалиметрия человека и образования. Методология и практика. – Кн. 4. – Мониторинг качества образования и опыт. – М., 2000. – С. 92–97.
12. Законодавство України про освіту. 36. офіційних текстів законів станом на 1 лютого 2012. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 272 с.
13. Пашков А. П. Вища освіта з безпеки життєдіяльності людини (на прикладі «Києво-Могилянської Академії») // Збірник наук. праць 10-ї Міжнародної наук.-метод. конф. «Безпека життя і діяльності людини – освіта, наука, практика». – К., 2001. – С. 499–507.

А. П. Пашков,

доцент кафедри екології факультету природничих наук Національного університету «Києво-Могилянська Академія», академік Міжнародної академії безпеки життєдіяльності

17

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ – У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

Протягом останніх років ростуть вимоги до рівня проведення функціональних занять з дорослою аудиторією. Виріс рівень освіти та загального розвитку слухачів курсів цивільного захисту, що робить необхідним використання нових інтерактивних методів проведення занять як викладачами, так і майстрами виробничого навчання.

Знання, отримані на курсах, повинні носити більш практичний характер, наближений до вирішення конкретних питань у різноманітних надзвичайних ситуаціях, прийняття рішень щодо подолання тієї чи іншої проблеми.

Використання різноманітних методів навчання як способів спільної роботи викладача і слухачів дає можливість краще засвоювати знання, уміння, навички; відбувається психологічна підготовка слухачів до дій в умовах різноманітних надзвичайних ситуацій.

З цією метою методичним кабінетом Навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Чернігівської області (далі – НМЦ ЦЗ та БЖД) узагальнювався досвід №3 / березень / 2013

роботи вчителя вищої категорії, вчителя-методиста ЗНЗ № 24 м. Чернігова В. М. Ольчедаєвської, яка з 2003 року впроваджує інноваційні форми занять на уроках «Основи здоров'я» та «Основи безпеки життєдіяльності».

До таких методів відносяться наступні: метод презентації, метод обговорення, метод вправ, метод практичних робіт, метод мозкової атаки, круглий стіл, дискусія, тренінг.

Основною метою вивчення цього досвіду була можливість підвищення рівня знань слухачів у сфері цивільного захисту під час впровадження різноманітних методів навчання.

Усі вище перераховані форми навчальних занять покликані підібрати, закріпити, зробити звичними способи, форми, навички, манери дій, виграшні при конкретних індивідуальних особливостях і корисні для ефективного виконання завдань або функцій. На таких заняттях відпрацьовуються як індивідуальні навички й дії, так і здатності й навички до командної роботи. Під час вивчення досвіду роботи В. М. Ольчедаєвської